

LBRIS

We know
books

**LE JOHN
CARRÉ
CÂRTIȚA**

Traducere din limba engleză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA
București

1

Adevărul este că, dacă bătrânul maior Dover n-ar fi murit fulgerător la cursele de la Taunton, Jim n-ar fi ajuns la Thursgood's. A venit la jumătatea trimestrului, fără să dea un interviu de angajare - era sfârșitul lunii mai, deși nimeni n-ar fi zis, ținând cont de vreme -, trimis de una dintre agențiile dubioase specializate în furnizarea de profesori suplinitori pentru școlile pregătitoare, ca să-i țină locul bătrânului Dover până când se găsea persoana potrivită. „Un lingvist“, a anunțat Thursgood în cancelarie, „o măsură temporară“, și și-a îndepărtat bucla de pe frunte într-un gest de autoapărare. „Priddo.“ A rostit apoi numele pe litere, „P-R-I-D“ - franceza nu era materia lui de predare, așa că s-a uitat pe foaia de hârtie - „E-A-U-X, prenume James. Cred c-o să ne descurcăm cu el până în iulie.“ Personalul a înțeles foarte bine subtextul. Jim Prideaux era un biet profesoraș plătit cu ora. Aparținea aceleiași categorii triste ca răposata doamnă Loveday, care avea un mantou de astrahan și a ținut locul profesorului de religie până când cecurile au început să-i fie refuzate, sau răposatul domn Maltby, pianistul care fusese scos de la repetiția corului ca să-i ajute pe polițiști la anchetă și, din câte se știa, continua să-i ajute până în

prezent, de vreme ce cufărul lui Maltby se afla tot în pivniță, în așteptarea instrucțiunilor. Câțiva membri ai personalului, în frunte cu Marjoribanks, insistau să se deschidă cufărul. În opinia lor, conținea niște comori dispărute: de pildă, fotografia cu ramă de argint a mamei libaneze a lui Aprahamian, briceagul elvețian al lui Best-Ingram și ceasul lui Matron. Dar Thursgood, cu fața lui perfect netedă, s-a opus ferm tuturor apelurilor. Deși trecuseră numai cinci ani de când moștenise școala de la tatăl lui, învățase că unele lucruri e mai bine să rămână încuiate.

Jim Prideaux a sosit într-o zi de vineri, pe furtună. Ploaia se rostogolea ca un fum cenușiu în văile înguste dintre dealurile Quantock, apoi gonea de-a lungul terenului de crichet, lovindu-se de fațadele părgănite din calcar. Și-a făcut apariția îndată după prânz, la volanul unui Alvis roșu vechi, cu o rulotă la mâna a doua care fusese odinioară albastră. La Thursgood's primele ore ale după-amiezii sunt liniștite, un scurt armistițiu în lupta continuă din fiecare zi de școală. Băieții sunt trimiși să-și facă siesta în camere, profesorii stau în cancelarie la o cafea, citind ziarele sau corectând lucrări. Thursgood îi citește un roman mamei lui. Așadar, din toată școala, numai micul Bill Roach l-a zărit pe Jim, a văzut aburul erupând de sub capota Alvisului în timp ce înainta gâfâind pe alee, cu ștergătoarele la viteză maximă și rulota hurducându-se prin bălți, temându-se parcă să nu rămână în urmă.

Roach era venit de curând și considerat plicticos, dacă nu chiar deficient mintal. Thursgood's era a doua lui școală pregătitoare în două trimestre. Era un copil grasun și suferea de astm. Își petrecea mare parte din timpul de odihnă îngenunchat la capătul patului, uitându-se pe fereastră. Mama lui ducea un trai luxos

la Bath; se spunea că tatăl lui era cel mai bogat dintre toți părinții de la școală, distincție care-l costa enorm pe fiu. Venind dintr-o familie dezorganizată, Roach avea un simț al observației supradimensionat. Sub privirea lui atentă, Jim nu s-a oprit la clădirile școlii, ci și-a continuat drumul până la grajduri. Cunoștea deja topografia proprietății. Roach a decis mai târziu că fusese în recunoaștere sau studiasse niște hărți. Chiar și când a ajuns la grajduri nu s-a oprit, ci a condus drept peste iarba udă, în viteză, ca să nu-și piardă demarajul. A trecut apoi peste dâmb până în Groapă, unde a dispărut din vedere. Roach se aștepta ca rulota să se desprindă pe margine, întrucât Jim zburase parcă; în schimb, și-a ridicat partea din spate și a dispărut ca un iepure uriaș în vizuină.

Groapa este un element al folclorului de la Thursgood. Se află pe o bucată de teren viran cuprinsă între livadă, merărie și grajduri. La prima privire nu e decât o depresiune înierbată, cu movile în partea de nord, fiecare de înălțimea unui băiat și acoperită cu tufișuri care vara capătă o consistență buretoasă. Aceste movile conferă Gropii calitatea aparte de loc de joacă, precum și reputația, care variază după fantezia fiecărei noi generații de elevi. Sunt rămășițele unei mine de argint de suprafață, spune o clasă, și se apucă toți să sape frenetic în speranța îmbogățirii. Sunt urmele unui fort romano-britanic, spune alta, și membrii ei pun în scenă bătălii cu bețe și proiectile din lut. Pentru altă generație Groapa este craterul unei bombe din timpul războiului, iar movilele sunt corpuri așezate pe care explozia le-a îngropat de vii. Explicația reală este mult mai prozaică. Cu șase ani în urmă, nu cu mult timp înainte de a fugi pe neașteptate cu o recepționeră de la hotelul Castle, tatăl lui Thursgood solicitase fonduri

pentru o piscină și-i convinsese pe băieți să sape o groapă mare, a cărei adâncime creștea treptat de la un capăt spre celălalt. Dar banii pe care-i primise nu fuseseră de ajuns ca să-i finanțeze ambiția, așa că i-a cheltuit pe alte demersuri, cum ar fi un nou proiector pentru școala de artă și planul de a cultiva ciuperci în pivnițele școlii. Ba chiar, spuneau gurile rele, a pus deoparte o sumă frumușică de care să dispună un anumit cuplu clandestin când avea să-și ia zborul în Germania, țara de baștină a doamnei.

Jim n-avea habar de toate aceste povești. Cert este că, pur și simplu din noroc, alesese singurul colț de pe domeniul lui Thursgood care, din punctul de vedere al lui Roach, era înzestrat cu proprietăți supranaturale.

Roach a așteptat la fereastră, dar n-a mai văzut nimic. Atât Alvisul, cât și rulota dispăruseră în Groapă, și, dacă n-ar fi fost urmele roșii și ude din iarbă, s-ar fi întrebat dacă nu cumva visase. Însă urmele erau reale, așa că, atunci când clopoțelul a anunțat finalul siestei, și-a pus cizmele de cauciuc și a pornit prin ploaie spre marginea Gropii și s-a uitat în jos, iar acolo se afla Jim, purtând o manta militară și o pălărie ieșită din comun, cu boruri late ca una de safari, dar păroasă, cu o margine ridicată șmecherește și apa șiroind din ea ca dintr-un jgheab.

Alvisul era în curtea grajdului; Roach nu-și dădea seama cum îl scosese Jim din Groapă, dar rulota era acolo, în capătul cel mai de jos, sprijinită pe niște cărămizi bătute de vreme, și Jim ședea pe treaptă sorbind dintr-un păhărel de plastic verde și frecându-și umărul drept ca și când s-ar fi lovit de ceva, în timp ce apa îi șiroia din pălărie. Apoi pălăria s-a ridicat, și Roach s-a trezit uitându-se la o față roșie teribil de fioroasă, încă și mai fioroasă din cauza umbrei borului și a mustății

maronii pe care ploaia o făcea să semene cu niște colți. Restul chipului era brăzdat de riduri atât de adânci și de colțuroase, încât Roach a conchis, într-o străfulgerare a imaginației lui bogate, că lui Jim îi fusese cândva foarte foame într-un loc de la tropice, iar între timp se împlinise la loc. Brațul stâng îi stătea de-a curmezișul pieptului, umărul drept îi era ridicat spre gât. Dar corpul acela într-o poziție bizară era nemișcat, semăna cu un animal încremenit; un cerb, s-a gândit Roach plin de speranță; ceva nobil.

– Cine naiba ești tu? s-a răstit o voce milităroasă.

– Roach sunt, domnule. Sunt nou aici.

Preț de o clipă, fața cărămizie l-a urmărit pe Roach din umbra pălăriei. Apoi, spre imensa lui ușurare, tră-săturile i s-au destins într-un rânjet lupesc, mâna stângă, încă așezată pe umărul drept, și-a reluat masajul lent, pe când dreapta s-a dus la gură, iar Jim a luat o sorbitură lungă din păhărelul de plastic.

– Un puști nou, ei? a repetat Jim în pahar, încă rânjind. Ei bine, se cheamă că am noroc.

S-a ridicat și, întorcându-se cu spatele strâmb la Roach, s-a apucat să studieze în detaliu cele patru picioare ale rulotei, o analiză aprofundată care a presupus hâțânarea vehiculului, înclinarea repetată a capului împodobit cu pălăria aceea stranie și amplasarea câtorva cărămizi în diferite puncte, la unghiuri diferite. În acest timp, ploaia de primăvară răpăia pe mantaua lui, pe pălărie și pe acoperișul vechii rulote. Roach a observat că, în cursul acestor manevre, umărul drept al lui Jim nu se clintise, ci îi rămăsese ridicat spre gât, de parcă ar fi avut o piatră sub impermeabil. I-a venit firesc întrebarea dacă nu cumva Jim era un soi de cocoșat uriaș. Oare toți cocoșaii aveau dureri, așa cum părea să aibă Jim? A remarcat în trecere, un lucru

pe care să-l pună deoparte în memorie, că oamenii pe care-i doare spatele fac pași mari; e ceva legat de menținerea echilibrului.

- Un puști nou, ei? Ei bine, *eu* nu sunt un puști nou, a continuat Jim pe un ton mult mai prietenos, în timp ce trăgea de un picior al rulotei. Eu sunt bătrân. La fel de bătrân ca Rip van Winkle, dacă vrei să știi. Mai bătrân. Ai vreun prieten?

- Nu, domnule, a răspuns Roach pe tonul apatic pe care-l folosesc întotdeauna elevii ca să spună „nu“, lăsându-le interogatorilor toate răspunsurile pozitive.

Jim însă n-a replicat, așa că Roach a fost năpădit brusc de o senzație de înrudire și de speranță.

- Numele meu mic e Bill, a spus. Am fost botezat Bill, dar domnul Thursgood mă strigă William.

- Bill, ei? Bilă. Ți se zice așa?

- Nu, domnule.

- Oricum, e un nume fain.

- Da, domnule.

- Am cunoscut o mulțime de Billi. Toți erau de ispravă.

Cu asta, prezentările au fost făcute. Jim nu i-a spus lui Roach să plece, așa că puștiul a rămas pe marginea gropii, uitându-se în jos prin lentilele udate de ploaie. Cărămizile, a observat el uimit, fuseseră șterpelite de la spalierul pentru castraveți. Câteva aveau deja joc, și probabil Jim le scosese cu totul. Lui Roach i se părea extraordinar că o persoană abia sosită la Thursgood fusese atât de sigură pe sine încât să-și însușească materialul școlii, și încă și mai extraordinar că Jim își trăsese apă de la hidrant, întrucât hidrantul cu pricina făcea obiectul unei reguli speciale: cine-l atingea era pasibil de bătaie.

- Hei, Bill. N-ai cumva o bilă la tine, din întâmplare?

- O... ce, domnule? a întrebat Roach pipăindu-și șocat buzunarele.

- O bilă, băiete. O bilă de sticlă, o mingiuță. În zilele noastre nu vă mai jucați cu bile? Noi numai asta făceam când eram la școală.

Roach n-avea nici o bilă, dar Aprahamian avea o colecție întreagă, trimisă cu avionul de la Beirut. I-a luat vreo cincizeci de secunde să fugă la școală, să facă rost de una în schimbul unor promisiuni nebunești și să se întoarcă la Groapă găfâind. Acolo a șovăit, pentru că în mintea lui Groapa îi aparținea deja lui Jim, deci avea nevoie de permisiunea acestuia ca să coboare. Însă Jim dispăruse în rulotă, așa că, după ce a așteptat câteva clipe, Roach a pășit cu atenție pe povârniș și i-a întins bila prin ușă. Jim nu l-a observat din primul moment. Sorbea din pahar și se uita pe geam la norii sumbri care se foiau peste dealurile Quantock. Gestul era destul de anevoios, a remarcat puștiul, căci Jim nu putea să înghită stând drept; trebuia să-și incline pe spate trunchiul strâmb ca să ajungă la unghiul potrivit. Între timp, ploaia se întetise iarăși, răpăind pe rulotă ca petrișul.

- Domnule, a zis Roach, dar Jim n-a făcut nici o mișcare.

- Necazul cu Alvisul e că n-are suspensii, a spus în cele din urmă, mai mult spre fereastră decât spre musafir. Conduci cu fundul direct pe asfalt, ei? Asta ar ologi pe oricine.

A băut iar, înclinându-și trunchiul.

- Da, domnule, a zis băiatul, surprins că Jim putuse presupune că ar șofa.

Jim își scosese pălăria. Părul lui nisipiu era tuns scurt; erau locuri unde frizerul tăiase cam tare. Cum peticele acestea erau mai multe pe o parte, Roach a dedus

că Jim se tunsese singur cu mâna teafără. Detaliul nu făcea decât să-i accentueze imaginea strâmbă.

- V-am adus o bilă, l-a înștiințat.

- Bravo. Mulțumesc, băiete. Luând bila, a rostogolit-o încet prin palma lui aspră, prăfoasă, și Roach și-a dat seama pe loc că era foarte priceput la tot felul de lucruri; că era genul de om care se împăca bine cu uneltele și obiectele în general. Vezi tu, nu-i perfect rotundă, i-a zis, cu ochii la bilă. E strâmbă. Ca mine. Uită-te.

S-a întors spre fereastra mai mare. La baza acesteia era fixată o bandă de aluminiu, menită să rețină condensul. Jim a așezat pe ea bila, care s-a rostogolit până la capăt și a căzut pe podea.

- E strâmbă, a repetat. Înclinată la pupa. Nu putem tolera așa ceva, nu? Hopa, hopa, unde te duci, lighioană mică?

Rulota nu arăta ca un cămin, a observat Roach, aplecându-se să culeagă bila. Ar fi putut să aparțină oricui, deși era perfect curată și ordonată. Un pat, un scaun de bucătărie, o plită de gătit, o butelie de gaz. Nici măcar o poză de-a nevestei, s-a gândit băiatul, care până atunci nu cunoscuse nici un burlac, în afară de domnul Thursgood. Singurele obiecte personale pe care le-a putut identifica erau o geantă din pânză tare atârnată de ușă, o trusă de cusut așezată lângă pat și un duș artizanal făcut dintr-o cutie de biscuiți perforată și sudată cu pricepere de tavan. Și, pe masă, o sticlă cu o băutură incoloră, gin sau vodcă, pentru că asta bea tatăl lui când îl vizita Roach în weekendurile din vacanțe.

- Est-vest pare în regulă, dar nord-sud e descentrată clar, a spus Jim testând pervazul celeilalte ferestre. La ce te pricepi tu, Bill?

- Nu știu, domnule, a răspuns țepăn puștiul.

- Trebuie să te pricepi la ceva; toată lumea se pricepe. La fotbal, poate? Ești bun la fotbal, Bill?

- Nu, domnule.

- Atunci ești un tocilar? a întrebat nepăsător Jim. S-a lăsat cu un geamăt pe pat și a sorbit din pahar. Nu arăți ca un tocilar, trebuie s-o spun, a adăugat politicoș. Deși ești singuratic.

- Nu știu, a repetat Roach și a făcut jumătate de pas spre ușa deschisă.

- Atunci care-i chestia la care te pricepi cel mai bine? A mai luat o dușcă din pahar. Trebuie să fii bun la ceva, Bill; cu toții suntem. Eu eram cel mai tare la aruncatul de pietre în apă, să le fac să sară de cât mai multe ori. Noroc.

Era o întrebare delicată pentru Roach în momentul acela, deoarece îi ocupa cea mai mare parte a timpului de trezie. Era tot mai puțin convins că existența lui pe pământ avea vreo noimă. La învățătură și la joacă se considera incapabil; până și rutina zilnică de la școală, cum ar fi să-și facă patul și să-și împătorească hainele, părea mai presus de puterile lui. De asemenea, îi lipsea cucernicia, după cum îl informase bătrâna doamnă Thursgood: se strâmba prea tare în capelă. Se învinovățea pentru toate aceste cusururi, dar cel mai mult se învinovățea pentru destrămarea căsniciei părinților lui, pe care ar fi trebuit s-o anticipeze și s-o împiedice. Se întreba chiar dacă nu cumva avea o responsabilitate directă; dacă nu cumva era anormal de rău sau dezbinător sau leneș, iar caracterul lui fusese cel care provocase ruptura. La ultima școală încercase să explice aceste lucruri țipând și simulând crize de paralizie cerebrală, așa cum văzuse la mătușa lui. Părinții lui s-au sfătuit, așa cum făceau adesea în maniera lor rezonabilă, și l-au mutat la altă școală. Prin urmare,

întrebarea pe care i-o adresase în rulota aceea îngheșuită o creatură aflată cel puțin la jumătatea drumului spre divinitate - un solitar asemenea lui, pe deasupra - l-a adus dintr-odată foarte aproape de dezastru. A simțit fierbințeala urcându-i în obraji; a urmărit cum i se abureau ochelarii, astfel că rulota începea să se dizolve într-o mare de tristețe. Dacă Jim a observat, Roach n-avea să afle niciodată, pentru că-i întorsese brusc spatele și se dusesse la masă, iar acum bea din paharul de plastic, în timp ce lansa vorbe de consolare.

- Oricum, ești un bun observator, nu ți-o zic degeaba, să știi. Noi, singuraticii, suntem așa cu toții - n-ai pe cine să te bizui, nu? Nimeni altcineva nu m-a zărit. Mi-ai băgat frica-n oase, așa cum stăteai pe marginea gropii. Am crezut că ești un vrăjitor. Pun rămășag că Bill Roach e cel mai bun observator din unitate. Atâta timp cât are ochelarii pe nas. Nu?

- Ba da, a încuviințat Bill recunoscător.

- Păi, atunci, stai aici și observă, i-a ordonat Jim trântindu-și pe cap pălăria. Eu o să mă strecor afară, să aranjez picioarele. Faci asta?

- Da, domnule.

- Unde-i afurisita de bilă?

- Aici, domnule.

- Mă strigi când se mișcă, da? Spre nord, spre sud, indiferent unde se duce. Ai priceput?

- Da, domnule.

- Știi încotro e nordul?

- Într-acolo, a spus Roach prompt, întinzând brațul la întâmplare.

- Corect. Ei bine, mă strigi când se rostogolește, a repetat Jim, după care a dispărut în ploaie.

Peste câteva clipe, Roach a simțit podeaua înclinându-i-se sub picioare și a auzit încă un urlet, fie de

durere, fie de mânie, în timp ce Jim se lupta cu piciorul recalitrant.

În cursul aceluia trimestru, băieții i-au făcut lui Jim complimentul de a-i da o poreclă. Au încercat vreo câteva până să se declare mulțumiți. Prima a fost „Cavaleristul“, n-a prins, așa că au încercat „Piratul“ și, pentru o vreme, „Gulaș“. Asta din cauză că-i plăcea mâncarea picantă, iar mirosul de curry și ceapă și ardei iute îi întâmpina în valuri calde atunci când treceau pe lângă Groapă în drum spre vecernie. I-au zis „Gulaș“ și pentru că vorbea o franceză perfectă, căreia îi atribuiă calități romantice. Spikely dintr-a cincea B o imita excelent: „Ai auzit întrebarea, Berger. La ce se uită Émile?“ - o zvâcnire a mâinii drepte - „Nu te holba la mine, băiete, nu-s un vraci din fundul Africii. *Qu'est-ce qu'il regarde, Émile, dans le tableau que tu as sous le nez? Mon cher Berger, dacă nu încropești foarte repede o singură propoziție corectă în franceză, je te mettrai tout de suite à la porte, tu comprends, broscoi afurisit?*“

Aceste amenințări cumplite, fie ele în franceză sau în engleză, nu erau duse niciodată la îndeplinire. Într-un mod straniu, completau aura de blândețe care a ajuns curând să-l înconjoare, o blândețe posibilă numai la bărbații cu autoritate văzuți prin ochii băieților.

Până la urmă, nici „Gulaș“ nu i-a mulțumit. Îi lipsea ideea de putere reținută. Nu exprima în nici un fel pasiunea lui pentru identitatea națională engleză, singurul subiect care-l făcea să piardă noțiunea timpului. Era de ajuns ca Broscoiul Spikely să lanseze un comentariu răutăcios despre monarhie, să laude modul de trai din altă țară, preferabil situată într-o zonă caldă, ca Jim să se facă stacojiu la față și să-i țină o predică despre privilegiul de a se fi născut englez. Știa că puștii îl

tachinau, dar nu se putea abține să nu răspundă la provocare. Adesea își încheia dăscăleala cu un zâmbet trist și mormăia în barbă ceva despre distragerea atenției și rușinea unora care aveau să fie reținuți pentru muncă suplimentară, ratând ora de fotbal. Dar Anglia era iubirea lui și ar fi făcut orice pentru ea.

- Cel mai fain loc din întreaga nenorocită de lume! a mugit într-o zi. Știți de ce? Știi de ce, brosciole?

Spikely nu știa, așa că Jim a înșfăcat o bucată de cretă și a desenat un glob. La vest, America, a zis, plină de imbecili lacomi care-și distrug moștenirea. La est, China-Rusia; nu făcea nici o deosebire între ele: uni-forme de deținuți, lagăre penitenciare și un marș lung spre nicăieri. În mijloc...

Până la urmă s-au oprit la „Rhino“, „Rinocerul“.

În parte pentru că rima cu numele lui de familie, în parte ca trimitere la gustul lui pentru viața în natură și pentru exercițiile fizice. Tremurând la prima oră în coada de la duș, îl vedeau pe Rhino coborând pe Combe Lane cu un rucsac pe spinarea lui strâmbă; se întorcea din marșul matinal. Când se duceau la culcare îi puteau zări umbra singuratică prin acoperișul de plastic al terenului de *fives*¹, în timp ce Rhino ataca neobosit peretele din beton. Și uneori, în serile calde, îl urmăreau pe ascuns de la ferestrele dormitoarelor cum juca golf. Cu o crosă veche și urâtă, înainta în zigzag pe teren, adesea după ce le citise dintr-o carte de aventuri cum nu se poate mai englezească: Biggles, Percy Westerman sau Jeffrey Farnol, luate la întâmplare din biblioteca prăfuită. La fiecare lovitură îi așteptau geamătul când își începea *backswing*-ul, și rareori erau

¹ Sport asemănător cu squash-ul, în care mingea este lovită cu mâna înmănușată

dezamăgiți. Țineau scorul cu meticulozitate. La meciul de crichet al personalului a făcut douăzeci și cinci de puncte înainte de a se elimina singur cu o minge trimisă spre Spikely anume ca s-o prindă.

- Prinde-o, brosciole, hai. Bravo, Spikely, excelent, de asta ești aici.

De asemenea, în ciuda gustului lui pentru toleranță, i se atribuia o înțelegere profundă a minții criminale. Au fost câteva exemple, dar cel mai grăitor a avut loc cu câteva zile înainte de sfârșitul trimestrului, când Spikely a descoperit în coșul de gunoi al lui Jim ciorna subiectelor de la examenul de a doua zi și le-a închiriat-o candidaților cu cinci pence lectura. Câțiva băieți au plătit și au petrecut o noapte chinuitoare memorând răspunsurile la lumina lanternei. Dar a doua zi Jim le-a dat un subiect cu totul diferit.

- La asta vă puteți uita gratis, a mugit când s-a așezat.

Și, după ce și-a deschis în față exemplarul din *Daily Telegraph*, s-a apucat să citească liniștit ultimele recomandări ale vracilor, care însemnau, după cum înțeleșeră băieții, orice persoană cu ifose intelectuale, chiar dacă respectivii luau apărarea Reginei în textele lor.

În fine, a fost incidentul cu bufnița, care ocupa un loc separat în opinia lor despre el, întrucât implica moartea, un fenomen la care copiii reacționează în diverse moduri. Cum vremea rămânea rece, Jim a adus în clasă o găleată de cărbuni, iar într-o miercuri a făcut focul în vatră și s-a așezat cu spatele la căldură, dându-le o *dictée*. Întâi a căzut niște funingine, pe care n-a băgat-o în seamă; apoi a căzut bufnița, ditamai zburătoarea care-și făcuse cuib acolo, fără îndoială, rezistând de-a lungul numeroaselor ierni și veri cât nepăsătorul Dover nu chemase coșarul, iar acum era afumată, orbită și neagră de la cât se zbătuse în horn.

A căzut peste cărbuni și s-a prăbușit grămadă pe podea cu o ultimă zbućiumare, apoi a rămas acolo ca o trimisă a diavolului, încovoiată, dar respirând, cu aripile întinse, holbându-se la băieți prin funinginea care-i încliea ochii. Nu era nici un puști care să nu fie speriat; până și Spikely, un erou, era îngrozit. Îi cuprinsese pe toți spaima, în afară de Jim, care într-o clipită a cules făptura și a scos-o pe ușă fără o vorbă. N-au auzit nimic, deși ascultau ca niște pasageri clandestini, până n-a început să curgă apa la chiuveta de pe coridor, unde Jim se spăla pe mâini. „Se ușurează“, a zis Spikely, ceea ce i-a adus un răs nervos din partea celorlalți. Dar când au ieșit din clasă au descoperit bufnița cu aripile strânse, cum nu se poate mai moartă, așteptându-și îngropăciunea, pe mormanul de compost de lângă Fundac. Gâtul ei, după cum au putut constata cei mai curajoși, fusese rupt. Numai un paznic de vânătoare, a declarat Sudeley, care avea așa ceva, ar fi știut cum să omoare cu atâta pricepere o bufniță.

În rândul celorlalți membri ai comunității de la Thursgood's, opiniile despre Jim nu întruneau unanimitatea. Fantoma domnului Maltby, pianistul, era încă prezentă. Intendenta, în acord cu Bill Roach, l-a proclamat erou, insistând că avea nevoie de îngrijiri: era un miracol că reușise să se descurce cu toate problemele acelea la spinare. Marjoribanks a spus că fusese călcat de un autobuz când era beat. Tot Marjoribanks a fost cel care a atras atenția asupra puloverului la meciul personalului, unde Jim a făcut minuni. Marjoribanks nu juca crichet, dar venise să se uite împreună cu Thursgood.

- Crezi că puloverul ăla e al lui, a întrebat cu o voce ascuțită, glumeață, sau l-o fi șterpelit de undeva?

- Leonard, ești foarte nedrept, l-a dojenit Thursgood bătându-și labradorul pe crupă. Mușcă-l, Ginny, mușcă-l pe omul cel rău!

Totuși, până când a ajuns în biroul său, răsul lui Thursgood s-a stins, lăsând loc unei agitații extreme. Se putea descurca foarte bine cu impostorii de la Oxford; cunoscuse la viața lui profesori de limbi clasice care n-aveau habar de greacă și preoți care n-aveau nimic sfânt. Astfel de oameni, dacă li se punea în față dovada înșelătoriei, cedau nervos, izbucneau în plâns și plecau, sau rămâneau cu salariul redus la jumătate. Dar cei care-și țineau ascunse realizările autentice - aceștia erau o specie pe care n-o mai întâlnește, însă Thursgood știa deja că-i detesta. După ce a consultat anuarul universității, a sunat la agenție, unde i-a răspuns domnul Stroll, de la firma Stroll & Medley.

- Ce vrei să știți, mai precis? l-a întrebat domnul Stroll cu un oftat lugubru.

- Păi, nimic *precis*. Mama lui cosea de zor și nu părea să-l audă, așa că Thursgood a continuat: Pur și simplu vreau să spun că, dacă cer un *curriculum vitae* în scris, vreau să fie complet. Nu-mi plac golurile. Nu dacă plătesc un comision pentru asta.

În acel moment, lui Thursgood i-a venit să se întrebe dacă nu cumva îl trezise pe domnul Stroll dintr-un somn adânc în care acesta tocmai căzuse din nou.

- Mare patriot, a zis domnul Stroll în cele din urmă.

- Nu l-am angajat pentru patriotism.

- E lăsat la vatră, a șoptit domnul Stroll ca și când glasul ar fi trebuit să-i răzbată prin rotocoale groase de fum de țigară. A zăcut la pat. Coloana vertebrală.

- Înțeleg. Dar presupun că n-a stat în spital tot timpul în ultimii douăzeci și cinci de ani. *Touché*, a murmurat Thursgood spre mama lui, acoperind receptorul

cu mâna, și încă o dată s-a gândit că domnul Stroll ațipise la loc.

- Nu-l aveți decât până la sfârșitul trimestrului, a răsuflet domnul Stroll. Dacă nu vă place, dați-l afară. Ați cerut un suplinitor temporar, asta ați primit. Ați cerut să fie ieftin, e ieftin.

- Se prea poate, i-a replicat bătos Thursgood. Dar v-am plătit un comision de douăzeci de guinee; tata a lucrat mulți ani cu dumneavoastră, și sunt îndreptățit să primesc unele asigurări. Ați scris aici - pot să vă citesc? Ați scris: „Înainte de traumatism, diverse posturi în străinătate de o natură comercială și exploratorie“. Nu se poate spune că e o descriere edificatoare a carierei cuiva, nu?

Fără să ridice ochii de la acul ei, bătrâna doamnă Thursgood l-a îngânat dând aprobator din cap:

- Nu se poate spune.

- Acesta este primul aspect. Dați-mi voie să vă mai spun câteva lucruri.

- Nu prea multe, dragule, l-a avertizat mama lui.

- Se întâmplă să știu că era student la Oxford în 1938. De ce n-a absolvit? Ce a mers prost?

- Parcă țin minte că a fost un interludiu în perioada aceea, a spus domnul Stroll după o veșnicie. Dar presupun că sunteți prea tânăr ca să vă amintiți.

- Nu se poate să fi fost în pușcărie în toți anii ăștia, a zis bătrâna doamnă după o tăcere foarte lungă, tot fără să-și ridice ochii de la lucrul de mână.

- A fost undeva, a spus Thursgood posomorât, privind peste grădina bătută de vânt spre Fundac.

Pe parcursul vacanței de vară, în timp ce se muta de la o familie la cealaltă, îmbrățișând și respingând, Bill Roach s-a tot gândit la Jim: dacă-l durea spatele; cum își

câștiga existența acum, că nu mai avea unde să predea și luase salariu doar pe jumătate de trimestru; cel mai important, dacă avea să revină la catedră la începutul școlii, întrucât Bill nutrea sentimentul indescriptibil că Jim ducea o viață atât de precară pe fața pământului, încât risca în orice moment să cadă într-un abis; se temea că Jim era la fel ca el însuși, lipsit de o gravitație naturală care să-l țină pe loc. Revedea în minte prima lor întâlnire, mai ales întrebarea lui Jim despre prietenie, și se gândea îngrozit că, așa cum nu reușise să-și ajute părinții la păstrarea căsniciei, nu reușise să-l ajute nici pe Jim, în primul rând, din cauza diferenței mari de vârstă dintre ei. Și că, prin urmare, Jim îl lăsase baltă și-și căuta deja un tovarăș în altă parte, examinând alte școli cu ochii lui albastru-deschis. Își imagina și că, asemenea lui, Jim fusese foarte atașat de o persoană care-l dezamăgise și pe care voia s-o înlocuiască. Aici însă, speculația lui Bill Roach se oprea într-o fundătură: habar n-avea cum se iubeau adulții.

Nu avea prea multe soluții practice. A consultat o carte de medicină și i-a pus întrebări mamei despre cocoșați; de asemenea, ar fi vrut, dar n-a îndrăznit să fure o sticlă de vodcă de la tatăl lui, ca s-o ducă la Thursgood's ca momeală. Iar când, în fine, șoferul mamei sale l-a lăsat în fața treptelor odioase, nu s-a oprit să-și ia rămas-bun, ci a fugit cât îl țineau picioarele până la buza Gropii, și acolo, spre nemăsurata lui bucurie, a văzut rulota lui Jim în același loc, ceva mai murdară decât înainte, cu un strat abia săpat alături, probabil pentru legumele de iarnă, s-a gândit el. Iar Jim ședea pe treaptă, rânjind la el de parcă l-ar fi auzit apropiindu-se și și-ar fi pregătit rânjetul de întâmpinare înainte ca puștiul să apară pe margine.

În acel trimestru, Jim i-a dat o poreclă lui Roach. A renunțat la „Bill“ și în schimb i-a zis „Jumbo“. Nu i-a indicat nici un motiv pentru asta, iar băiatul, așa cum se întâmplă de obicei în cazul botezurilor, nu avea cum să obiecteze. La rândul lui, Roach s-a autodesemnat păzitorul lui Jim; se considera mai curând un păzitor-regent, un loțiitor pentru prietenul plecat al lui Jim, oricine va fi fost acesta.

2

Spre deosebire de Jim Prideaux, domnul George Smiley nu avea nici o înzestrare naturală pentru alergatul prin ploaie, mai ales în toiul nopții. Într-adevăr, el ar fi putut constitui forma finală care-l avea pe Bill Roach drept prototip. Scund, îndesat și în cel mai bun caz de vârstă mijlocie, arăta ca unul dintre londonezii blânzi care nu vor moșteni pământul. Picioarele îi erau scurte, mersul, oricum, numai agil nu, îmbrăcămintea, scumpă, prost ajustată și extrem de udă. Paltonul lui, care avea o notă de văduvie, era dintr-o stofă neagră rară, menită anume să rețină umezeala. Fie mânecile erau prea lungi, fie brațele îi erau prea scurte, pentru că, la fel ca în cazul lui Roach, când își purta trenciul, manșetele aproape că-i ascundeau degetele. Din motive de vanitate nu purta pălărie, nutrind convingerea justă că pălăriile îi dădeau un aspect ridicol. „Ca un fesuleț care ține cald oul fiert“, remarcase frumoasa lui soție nu cu mult înainte de a-l părăsi, iar critica ei, ca de atâtea alte ori, rezistase trecerii timpului. Prin urmare, ploaia i se adunase în stropi grași, de nealungat, pe lentilele groase ale ochelarilor, silindu-l ba să-și încline, ba să-și dea pe spate capul în timp ce înainta grăbit pe trotuar de-a lungul arcadelor Gării Victoria. Se îndrepta

spre vest, spre sanctuarul cartierului Chelsea, unde locuia. Pasul lui, dintr-un motiv necunoscut, era puțin nesigur, iar dacă Jim Prideaux s-ar fi ivit din umbră ca să-l întrebe dacă avea vreun prieten, probabil i-ar fi răspuns că s-ar fi mulțumit cu un taxi.

- Ce gură-spartă mai e și Roddy ăsta, a spus în barbă când un nou potop i s-a năpustit peste obrajii lați, apoi i s-a scurs peste cămașa deja udă leoarcă. De ce nu m-am ridicat pur și simplu să plec?

Abătut, Smiley a trecut iarăși în revistă motivele nefericirii care-l măcina și a conchis, cu o indiferență inseparabilă de latura modestă a firii sale, că erau în întregime opera lui.

Încă de la început fusese o zi de muncă intensă. Se trezise prea târziu după ce lucrase până la o oră prea târzie în ajun, o practică tot mai frecventă de când se pensionase, cu un an în urmă. Descoperind că rămăsese fără cafea, a stat la coadă la băcănie până când a rămas și fără răbdare, apoi, arrogant, a decis să se ocupe de probleme administrative. Extrasul de cont bancar, sosit cu poșta de dimineață, i-a dezvăluit că soția retrăsese partea leului din pensia lui lunară: foarte bine, a decretat, avea să vândă ceva. Reacția era irațională, întrucât avea o stare financiară mulțumitoare, iar obscura bancă din City răspunzătoare de pensia lui i-o vira cu regularitate. Totuși, a împachetat una dintre primele ediții din Grimmelshausen, o modestă comoară din zilele petrecute la Oxford, și a pornit solemn spre librăria Heywood Hill din Curzon Street, unde încheia ocazional tranzacții amicale cu proprietarul. Pe drum iritarea i-a crescut, așa că s-a oprit la o cabină telefonică pentru a-i cere avocatului său o întrevvedere pentru după-amiaza respectivă.

- George, cum poți fi atât de vulgar? Nimeni nu divorțează de Ann. Trimite-i un buchet de flori și hai să luăm prânzul.

Îmbărbătat de sfatul primit, și-a continuat voios drumul spre Heywood Hill, dar nu peste mult timp a dat nas în nas cu Roddy Martindale, care ieșea de la Trumper's după tunsoarea săptămânală.

Martindale nu avea nici un ascendent asupra lui Smiley pe plan profesional ori social. Lucra în latura la vedere a Foreign Office-ului, având misiunea de a-i invita la prânz pe demnitarii străini pe care nimeni altcineva n-ar fi vrut să-i primească nici măcar în magazia din curte. Era un burlac flușturistic cu o coamă cenușie și acea agilitate pe care o au numai grașii. Purta ostentativ flori la butonieră și costume de culoare deschisă și se pretindea, fără baze concrete, intim cu o mulțime de personalități din sfera guvernamentală. Cu câțiva ani în urmă jucase un rol decorativ într-un grup de lucru de la Whitehall, desființat de atunci, menit să coordoneze serviciile de informații. În timpul războiului, cum se pricepea cât de cât la matematică, bântuise pe la marginile lumii secrete; și la un moment dat, cum nu obosea să se laude, lucrase cu John Landsbury la o operațiune delicată de cifrare de-a Circului. Dar războiul, cum trebuia uneori să-și amintească Smiley, avusese loc cu treizeci de ani în urmă.

- Salut, Roddy, a spus Smiley. Mă bucur să te văd.

Martindale se exprima într-un muget aristocratic încrezător, care, în vacanțele din străinătate, îl obligase în mai multe rânduri pe Smiley să-și părăsească intempestiv hotelul și să fugă în cea mai apropiată ascunzătoare.

- Ei poftim, marele maestru în persoană! Auzisem că ești claustrat cu călugării de la Sankt Gallen sau

pe-acolo, cufundat în manuscrise! Haide, să-ți aud spovedania. Vreau să știu tot ce-ai făcut, în cele mai mici amănunte. Ești bine? Tot mai iubești Anglia? Ce mai face scumpetea de Ann? Privirea lui neastâmpărată a examinat rapid ambele părți ale străzii înainte de a se lumina la vederea pachetului cu cartea lui Grimmelshausen de la subrațul lui Smiley. Pun pariu pe ce vrei tu că-i un cadou pentru ea. Am auzit c-o răsfeti teribil. Vocea i-a scăzut până la un murmur răsunător: Ia zi, doar nu te-ai întors la treabă! Nu-mi spune că-i doar o acoperire, George, o *învelitoare*!

Limba ascuțită a explorat marginile umede ale gurii lui mititele, apoi, ca un șarpe, a dispărut între pliuri.

Prin urmare, ca un neghiob ce era, Smiley și-a cum-părat evadarea acceptând să ia cina în aceeași seară la un club din Manchester Square din care făceau amân-doi parte, dar pe care el îl evita ca pe ciumă, nu în ulti-mul rând pentru că Roddy Martindale era membru de vază. Când a venit seara, încă nu terminase de digerat prânzul de la White Tower, unde avocatul lui, un om care nu-și refuza nici o plăcere, hotărâse că numai o masă copioasă putea să-l scoată pe George din depresie. Pe o cale diferită, Martindale ajunsese la aceeași con-cluzie, și preț de patru ore, în timp ce consumau feluri pe care Smiley nu le voia, înșiraseră nume de parcă ar fi fost fotbaliști uitați. Jebedee, preparatorul lui Smiley de la facultate: „Așa o pierdere pentru noi toți, Dumnezeu să-i aibă sufletul în pază“, a murmurat Martindale, care, din câte știa Smiley, nu dăduse niciodată cu ochii de Jebedee. Apoi Fielding, specialistul în medievistică franceză de la Cambridge: „Ah, dar ce simț *adorabil* al umorului! O minte ascuțită, teribil de ascuțită!“ Apoi Sparke de la Facultatea de Limbi Orientale, și în fine Steed-Asprey, care fondase clubul acela tocmai ca

să scape de niște plicticoși enervanți precum Roddy Martindale.

– Știi, l-am cunoscut pe fratele lui. Jumate din min-tea lui, dar de două ori mai mulți mușchi, ca să vezi. Tot creierul s-a dus într-o singură parte.

Prin ceața băuturii, Smiley ascultase toate aceste aberații, spunând „da“ și „nu“ și „ce păcat“ și „nu, nu l-au găsit niciodată“ și o dată, spre marea lui rușine: „Ei, nici chiar așa, mă măgulești“, până când, cu o in-evitabilitate lugubră, Martindale a ajuns la evenimente mai recente: schimbarea puterii și retragerea lui Smiley din Serviciu.

În mod previzibil, a început cu ultimele zile ale lui Control:

– Fostul tău șef, George, Domnul să-l aibă în pază, singurul care și-a ținut numele secret. Nu față de tine, bineînțeles, față de tine n-avea *nici un* secret, nu-i așa? După cum se spunea, Smiley și Control erau ca frații întru hoție, până la sfârșit.

– E un mare compliment.

– Lasă cochetăria, George, nu uita că-s deșcă bătrâ-nă. Tu și Control erați fix așa. O clipă, mâinile dolo-fane au mimat unirea unor verighete. De asta te-au dat afară – nu încerca să mă păcălești, de asta ți-a luat Bill Haydon slujba. De asta el e paharnicul lui Percy Alleline și tu nu ești.

– Dacă spui tu, Roddy...

– Păi, o spun. Spun chiar mai mult de atât. *Mult* mai mult.

Când Martindale s-a apropiat, Smiley a simțit mi-rosul uneia dintre creațiile mai fine ale celor de la Trumper's.

– Mai spun și altceva: Control n-a murit. A fost văzut. Cu o fluturare a mâinii, Martindale a redus la